

BUDİN GÖZCÜSÜ GÜL BABA'YA DAİR İSMÂİL SÂDİK KEMÂL PAŞA'NIN BİR MEDHİYESİ*

AN ODE OF İSMÂİL SADIK KEMAL PASHA ABOUT THE WATCHER OF BUDİN *GÜL BABA*

MELEK DİKMEN**

Öz

Osmanlı Devleti, fetihlerle elde ettiği topraklara sadece siyasî otorite olarak girmemiş, aynı zamanda sahip olduğu sosyal, kültürel ve manevî unsurlar ile halkın gönlünü fethetmiştir. Bu topraklar, ecdada ait tarihi eserlerin yanında manevî yönü olan pek çok şahsiyete ev sahipliği yapmıştır. Budin'de metfun Gül Baba da bu kapsamda zikredebilecek bir zattır. Anadolu'da ve Balkanlar'da Gül Baba ismiyle bilinen çok sayıda veli ile karşılaşmaktadır. Çalışmaya konu olan zat, 16. yüzyılda yaşamış Bektaşî dervişlerinden biridir ve sürekli gül takmasından dolayı bu şekilde anıldığı ifade edilmektedir. Kanuni Sultan Süleyman döneminde pek çok savaşta katılan Gül Baba, Budin seferinde şehit olmuş ve oraya defnedilmiştir. Türbesinin bulunduğu yer, Gültepe ya da Gül Baba Bayırı olarak adlandırılmaktadır. Aynı zamanda Budin'in manevî sahibi ve şehrin sembolü hâline gelmiş bir şahsiyettir. Hayatı ve tarihi şahsiyeti ile ilgili farklı bilgiler bulunan Gül Baba hakkında, son dönem Osmanlı ulema ve şuarasından İsmâil Sâdik Kemâl Paşa'nın Âsâr-ı Kemâl adlı külliyatında yer alan üçüncü eserde 57 beyitlik bir kaside bulunmaktadır. Edirne doğumlu olan müellif, Gül Baba hakkında yazdığı bu kasidede hem ona dair birtakım bilgiler vermiş hem de gördüğü rüyayı anlatmıştır. Rüya, devlet kademelerinde farklı hizmetlerde bulunmuş ve Balkanlar'da da görev yapmış babası Vecihi Paşa ile ilgilidir. Manzumede rüyanın Gül Baba'nın feyzi ve himmeti ile ne şekilde zuhur ettiği anlatılmıştır. Şair, babası Vecihi Paşa'nın görev yerinin değişmesi ile ilgili süreci anlatırken aynı zamanda dönemin birtakım tarihi ve sosyal olayları hakkında da bilgi vermiştir. H. 1264/ M. 1848 tarihlerinde Ankara'ya vali olarak atıldığı sırada görev yerine giderken Vecihi Paşa'nın Ankara, Yozgat, Kayseri bölgesindeki aşiretlerin baskıları sonucu halkın yaşadığı toplumsal sıkıntılar ve bu sorunların ne şekilde çözüldüğü kasideye yansımıştır. Çalışmada öncelikle Gül Baba hakkında bilgi verilmiş, daha sonra İsmâil Sâdik Kemâl Paşa kısaca tanıtılmıştır. Akabinde şairin Gül Baba ile ilgili manzumesinden hareketle şairin rüyası, dönemin sosyal olayları ve sıkıntılar üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Gül Baba, Budin, İsmâil Sâdik Kemâl Paşa, Âsâr-ı Kemâl, Vecihi Paşa, Mustafa Reşid Paşa.

Abstract

The Ottoman Empire did not only enter the lands it had conquered as a political authority, but also conquered the hearts of the people with its cultural, social and spiritual elements. These lands have hosted many personalities with spiritual aspects as well as historical artefacts belonging to the ancestors. Gül Baba, buried in Budin, is also a person we can mention in this context. Many saints known as Gül Baba are encountered in Anatolia and the Balkans. The saint who is the subject of our study is one of the Bektashi dervishes who lived in the 16th century and it is stated that he was mentioned in this way because he constantly wore roses. Gül Baba, who participated in many wars during the reign of Süleyman the Magnificent, was martyred in the Budin campaign and was buried there. The place where his tomb is located is called Gültepe or Gül Baba Bayırı. At the same time, he is the spiritual owner of Budin and a person who has become the symbol of the city. There is an eulogy of 57 couplets about Gül Baba, who has different information about his life and historical personality, in the third work of İsmail Sadık Kemal Pasha's corpus named *Âsâr-ı Kemâl*, one of the last period Ottoman scholars and poets. The author, who was born in Edirne, both gave some information about Gül Baba and told about the dream he had in this ode he wrote. The dream is about his father, Vecihi Pasha, who served in different government positions and served in the Balkans. In the poem, it is explained how the dream emerged with Gül Baba's help and patronage. While describing the process of the change of his father Vecihi Pasha's place of duty, the poet also gave information about some historical and social events of the period. When he was appointed as the governor of Ankara in 1848, the social problems experienced by the people as a result of the pressures of the tribes in Ankara, Yozgat and Kayseri and how these problems were resolved were reflected in the ode. In this article, first of all, information about Gül Baba will be given, and then İsmail Sadık Kemal Pasha will be briefly introduced. Then, based on the poet's poem about Gül Baba, general information will be given about the poet's dream, and some social problems and distresses experienced at that time will be mentioned.

Keywords: *Gül Baba* (Father of Roses), Budin, İsmail Sadık Kemal Pasha, Âsâr-ı Kemâl, Vecihi Pasha, Mustafa Rashid Pasha.

* Geliş Tarihi/Received: 29.06.2022, Kabul Tarihi/Accepted: 30.10.2022, DOI: <https://doi.org/10.34189/hbv.104.004>.
** Doç. Dr. Süleyman Demirel Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, Türk İslam Edebiyatı Bilim Dalı, Isparta, Türkiye. E-mail: kahraman_melek@hotmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8035-2097>.

Giriş

Osmanlı Devleti tarihî süreç içerisinde Balkanlar başta olmak üzere, yeni topraklar fethederek sınırlarını genişletmiş, siyasî otoritesinin yanında sahip olduğu sosyal, kültürel, dinî unsurları hoşgörü politikası ile gittiği yerlere taşımış ve bölgedeki insanların gönüllerini fethetmeyi de başarmıştır. Buralarda inşa edilen pek çok tarihî eserle birlikte gönülleri imar ve ihya eden erenler bulunmaktadır. Macaristan'ın Budin¹ şehrinde metfun Gül Baba da, bu zatlardan biridir.

Anadolu'da ve Balkanlar'da Gül Baba ismiyle bilinen çok sayıda veli ile karşılaşmaktadır.² Gül Baba'nın tarihî şahsiyeti, çevresi ve hayatı hakkında farklı rivayetler bulunmaktadır. Buna göre Gül Baba; Fâtih Sultan Mehmed, II. Bayezid, Yavuz Sultan Selim ve Kanuni Sultan Süleyman dönemlerinde yaşamış, pek çok savaşa katılmıştır. Dört padişah dönemini kapsayan bu süreç, yüzyılı aşkın bir döneme tekabül ettiği için gerçekliği şüphelidir. Gül Baba olarak tanınan kimseler üzerine yapılan çalışmalarda biri Fâtih döneminde, diğeri Kanuni döneminde yaşamış iki veliden³ bahsedilmektedir. Budin'de metfun Gül Baba'nın, bölgenin fethi esnasında vefat ettiği şeklindeki malumattan hareketle 15. yüzyıl sonları ile 16. yüzyıl başlarında yaşadığı söylenebilir. Bu da Kanuni döneminde yaşamış olan Gül Baba üzerinde durmayı gerektirmektedir.

1. Gül Baba

Gül Baba hakkındaki ilk bilgiler, Evliya Çelebi'nin babasından naklettiği bilgilere dayanmaktadır. Evliya Çelebi'nin Seyâhatnâme'sinde Budin'deki türbe hakkında bilgi verirken “Ziyâretgâh-ı kible-i vilâyet, ka'be-i hidâyet, mücerred-i bâtın u zâhir, ser-sofra-i gâ'ib ü hâzır, zübde-i evliyâ, umde-i asfiyâ, pişvâ-yı tarîk-i Âl-i Abâ, ya'nî eş-Şeyh Hazret-i Gül Baba” (Evliya Çelebi, 2002, 6/153) şeklinde tavsif etmesi dikkati çekmektedir. Bir Bektaşî dervişi olan Gül Baba'nın asıl adı Cafer'dir ve Amasya'nın Merzifon ilçesinde doğduğu söylenmektedir (Kaçalın, 1996, 14/227). Geçmişte Isparta'nın Uluborlu, günümüzde ise Senirkent ilçesine bağlı Ulugbey (İlegüp) köyünde bulunan Veli Baba Dergâhına bağlı bir dervîştir. *Veli Baba Menakıbnamesi*ndeki bilgiler de Gül Baba hakkındaki verileri destekler mahiyettedir. Ayrıca eserde babasının, *Kutbü'l-ârifîn Veliyyüddin b. Yalınkılıc* olduğu ifade edilmektedir (Erdem, 1935, 270; Noyan, 1996, 239; Aslıyüce, 2014, 156-157; Hanılçe, 2021, 177).⁴

16. yüzyılda yaşamış Bektaşî meşrep Gül Baba'nın isminin nereden geldiği hakkında kaynaklarda farklı rivayetler bulunmaktadır. Gülü çok sevdiği için bu isimle anıldığı, hatta tekkesinin bulunduğu yerin de Gül Tepe olarak anıldığı ifade edilmektedir. Ayrıca kırmızı, sarı renkte gül yetiştirmesi ve yanında daima bir gül

¹ Evliya Çelebi'ye göre Budin, Osmanlı mülkünde İstanbul, Bursa ve Edirne'den sonra en sevilen şehir olup Osmanlı'nın çok sayıda eser bıraktığı bir yerdir. 150 yıl Türk şehri olarak kalmış, 1686'da kaybedilmesi büyük bir üzüntüye sebep olmuştur (Elçioğlu vd., 2012, 298). Budin'i methetmek amaçlı yazılmış manzumeler hakkında bkz. (Gök, 2017, 119-131; Efe, 2019, 271-314).

² Anadolu'nun farklı şehirlerindeki Gül Baba Türbeleri ve halk arasındaki inanışlar hakkında detaylı bilgi için bkz. (Saral, 2004, 321-340).

³ Orhan F. Köprülü'nün konu ile ilgili yazdığı madde, Gül Baba hakkındaki farklı rivayetlere yer vermektedir ve konu ile ilgili temel kaynak kabul edilebilir (Köprülü, 1977, 4/832-834). Ayrıca bkz. (Tansel, 1968, 67-70).

⁴ *Veli Baba Menakıbnamesi*'nde Güldede olarak bilinen Seyyid Cafer'in Kanuni zamanında Nemçe'ye beraber gidip orada şehit olduğu bilgisi yer almaktadır. (Hanılçe, 2021, 329).

bulundurması, gülü çok sevdiği için sürekli sarığında ve savaşlarda başında gül taşıması, tacının tepesine tekke şeyhi alameti olarak gül takması gibi rivayetlere de yer verilmektedir (Köprülü, 1977, 4/832; Yılmaz, 2000, 95; Soyzer, 2019, 188-189). Rivayete göre Anadolu tasavvuf geleneğinde Yesevî kolunun bir özelliği olarak Koyun Baba, Çoban Baba gibi (Taşgim, 2017, 64-66) Gül Baba da gül yetiştirilmesi ile tanınmıştır. Ayrıca gül, Bektaşî meşrep Gül Baba için, Hz. Peygamber'in evlatlarından Hasaniyyü'l-Hüseynî olmanın sembolü şeklinde de değerlendirilebilir.⁵ Bunların dışında onun isimlendirilmesi hususunda birtakım farklı fikirler ve asılsız haberler de anlatılmıştır. Başında saç olmadığı için "Kel Baba" lakabını atfeden Macar araştırmacıların yanında bu ismin zamanla değişikliğe uğrayıp "Gül Baba'ya dönüştüğünü söyleyenler de olmuştur (Yılmaz, 2000, 95; Soyzer 2019, 188-189).

Kanuni döneminde pek çok sefere katılmış olan Gül Baba, Budin'in H. 948/ M. 1541'deki fethi sırasında şehit düşmüştür. Cenaze namazı, şehrin fethinden sonra Şeyhülislam Ebu's-Suûd Efendi tarafından kıldırılmış, cenazeye 2000 askerin yanında Kanuni Sultan Süleyman da iştirak etmiştir (Evliya Çelebi, 2002, 6/134, 153; Kaçalın, 1996, 14/227; Saral, 2004, 321-322). Budapeşte'nin Buda yakasındaki kalenin dışında, Osmanlı Türkleri tarafından Gültepe ya da Gülbaba Bayırı olarak adlandırılan yere defnedilmiştir (Kaçalın, 1996, 14/227) ve burada adına yapılmış bir türbe bulunmaktadır.⁶

Fotoğraf 1: Gül Baba Heykeli, Budapeşte 2015. **Fotoğraf 2:** Gül Baba Türbesi, Budapeşte 2015.

Budapeşte'de Türkler döneminden kalan dinî yapılardan günümüze ulaşan, Mustafa Paşa ve Toygun Paşa camileri ile Gül Baba Türbesi olmuştur. Bu üç eser,

⁵ Tarikatlarda gülün sembolik manası hakkında bkz. (Yahya b. Sâlih el-İslâmbolî, 2006, 179).

⁶ Gül Baba Türbesi hakkında detaylı bilgi için bkz. (Yılmaz, 2013; Yılmaz, 2021, 11-32; Eyice, 1996, 14/228-230; Ayverdi vd., 2000, 133-134). Gül Baba Türbesi tarihi süreçte farklı tamir ve restorasyonlar geçirmiştir. En son 2018 yılında Türk-Macar ortaklığıyla TİKA tarafından onarılmış ve bir kültür müzesi de inşa edilmiştir. "Müzedede dervişlerin kullandığı eşyalar, kıyafetler, arşiv belgeleri ve çeşitli objeler sergilenmekte, tekkelerde icrâ edilen sanatlar bilgi panolarında açıklanmaktadır. Osmanlı Macaristanı'nda yaşamış Bektaşî büyüklerini temsilen üç adet silikon heykel ile Evliya Çelebi'nin dilinden Gül Baba'yı anlatan çizgi animasyon üç dilde ziyaretçilere sunulmaktadır. Ayrıca türbeyle ve projeyle ilgili tüm çalışmalar ve görsel malzemeler dijital ekranlarda ziyaretçilere sunulmaktadır. Bela Toth'un 1907'de kaleme aldığı Gül Baba kitabında yer alan bir resim, minik ziyaretçiler için yap-boz olarak hazırlanmıştır." Detaylı bilgi için bkz. (<https://www.tika.gov.tr/upload/2018/G%C3%BCI%20Baba/G%C3%9CL%20BABA.pdf>, 5 Nisan 2022)

kiliseye çevrildiği için günümüze kadar ayakta kalabilmiştir. Peşte Başşehbenderi Ahmet Hikmet Müftüoğlu, bir buçuk asırlık Osmanlı Devri'nden geriye, Macaristan'da kiliseye çevrilen ve namı kaybolan iki-üç camiden başka eser kalmadığını dile getirmiştir. Gül Baba Türbesi'nin dört asır süren unutulma devrine rağmen yabancı ellerde ayakta kalmasının, ziyaretçilerinin hâlen var olmasının düşünülecek bir husus olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Hindistan ve Mısır'dan gelen ziyaretçilerin eksik olmadığını da ifade etmiştir. Gül Baba Türbesi'nin Müslümanlar tarafından bilindiği kadar Macarlar nezdinde de bilindiğini belirten Ahmed Hikmet Bey, adına romanlar ve operalar yazılıp bestelendiğini, nefis levhalar çizildiğini aktarmaktadır (Yılmaz, 2021, 16-21; Saral, 2004, 189-196; Işık, 2012, 209-230). Görüldüğü üzere Gül Baba, 19. asrın sonlarından itibaren Türk-Macar dostluğunun sembolü olmuştur.⁷ (Resim: 1-2-3-4)

Fotoğraf 3: Gül Baba Türbesinin İçi, Budapeşte 2015. **Fotoğraf 4:** 2018 Restorasyonu Sonrası Gül Baba Türbesinin İçi, (<https://www.tika.gov.tr/upload/2018/G%C3%BCI%20Baba/G%C3%9CL%20BABA.pdf>), 10.04.2022

Gül Baba'nın Budin şehrindeki türbesinden başka Isparta'nın Senirkent ilçesi Uluğbey köyünde de bir makamı bulunmaktadır. Uluğbey'de bulunan Veli Baba Türbesi içinde, sekiz sanduka ve bir mezar bulunmaktadır. Bu mezarın, Veli Baba'nın amcası Gül Baba'ya ait olduğu ifade edilmektedir. Sandukası olmayan bu makamın üstü açıktır. Gül Baba'nın mezarında şifalı olduğuna inanılan toprak bulunmaktadır, özellikle cilt problemi ve iç hastalıkları olan ziyaretçiler ondan faydalanmaktadır. Türbedar kadın, hastayı Gül Baba'nın kabrinin başına getirerek içindeki toprağa elini batırıp şifa talep edilen yerlere sürmektedir. Bunu yaparken dileğin kabulü için duada bulunmaktadır. Şifa beklenen bütün azalara sürüldükten sonra ziyaretçi niyaz ve dualarla kabirleri gezmektedir. İç hastalıklarla ilgili problemlerde ise suyun içine bir miktar toprak karıştırılıp içilmektedir. Ziyaretçinin sağlığına kavuşması durumunda, genellikle adak kurban edilmektedir (Ersal, 2015, 54-55).

Fotoğraf 5: Senirkent Uluğbey Veli Baba Türbesi'ndeki Gül Baba'nın Makamı. (<http://www.senirkent.gov.tr/veli-baba-sultan-turbesi>) **Fotoğraf 6:** Senirkent Uluğbey Veli Baba Türbesi'ndeki Gül Baba'nın Makamı. (<https://www.turbeler.org/detay/819-seyyid-veli-baba-hz>)

⁷ Gül Baba hakkında Türkiye'de yapılan çalışmaları muhtevi bibliyografya hakkında bkz. (Bozan-Hanilçe, 2021, 267-288).

Gül Baba'nın divan sahibi bir şair olduğu, Misâli mahlasıyla manzum ve mensur eserler yazdığı⁸, ayrıca Hurufî olduğu kanaati yaygındır. *Feyznâme*, *Risâle-i Besmele*, *Dîvân*, *Miftâhu'l-Gayb* adlı eserler Misâli mahlasıyla yazılmıştır. Fakat bu eserlerin Gül Baba'ya aidiyeti hususu ihtilaflıdır. Tezkiretü'ş-Şuarâ⁹ başta olmak üzere kaynaklarda zikredilen Misâli mahlaslı şairlerin Budin'de medfun Gül Baba ile ilgisi net değildir (Kaçalın, 1996, 14/228). Rıza Tevfik, Hurufilikle ilgili bir eser olan *Miftâhu'l Gayb*'dan bazı parçalar neşrederek bu eserin Gül Baba'ya ait olduğunu öne sürmüştür. *Feyznâme* mesnevisi üzerine yüksek lisans tezi hazırlamış olan Nimet Tohumcu ise eserin sonunda yer alan H. 969/ M. 1563 yılında bitirildiği bilgisinden hareketle Misâli'nin Gül Baba olabileceği görüşünün zayıf olduğunu belirtmiştir. Zira onun H. 948 /M. 1541 yılında Budin seferinde vefat etmiş olduğu ifade edilmiştir (Güneş, 2011, 12-13).

Balkanlar ve özellikle Budin açısından önemli bir sima olması hasebiyle Gül Baba hakkında şairler tarafından farklı dönemlerde yazılmış şiirler bulunmaktadır. Budinli Hisâli'nin yazmış olduğu “Gül Baba” redifli iki gazel, bu bağlamda değerlendirilebilir.¹⁰ Bu manzumelerden biri de 19. asrın önemli şairlerinden biri olan İsmail Sadık Kemal Paşa'ya ait bir kasidedir. Söz konusu kasideye geçmeden önce şair hakkında muhtasar bilgi vermek uygun olacaktır.

2. İsmail Sadık Kemal Paşa ve Babası Mehmed Salih Vecihi Paşa

İsmail Sadık Kemal Paşa, h. 1240/ m. 1824-1825 yılında babasının görev yeri olan Edirne'de dünyaya gelmiştir. Babası el-Hac Mehmed Salih Vecihi Paşa'ya nispetle müellif *Vecihi Paşazade* olarak da bilinmektedir. Annesi Şerife Müslime Hanım'ın nesli ise Kutbu'l-Aktâb Hazret-i Seyyid Mustafa Bünyamin Ayâşi Hazretleri'ne dayanmaktadır. Mehmed Salih Bey, Rıza Bey ve Aziz Bey müellifin erkek kardeşleri, Necibe Hanım ise kız kardeşidir.¹¹ Hasnâ hanımla evli olan İsmail Sadık Kemâl Paşa'nın iki kızı ve iki oğlu olduğu da eserlerinden öğrenilmektedir. Tahsil hayatından sonra kalemlerde ve bazı memuriyetlerde görev yapmış, önemli devlet görevlerinde bulunmuştur. Mîr-i mîrân¹² ve Rumeli beylerbeyi pâyesi almış, bir süre Meclis-i Maliye azalığı yapmıştır. Ömrünün çoğunu mazulen yalısında geçirdiği de ifade edilmektedir. 10 Safer 1310/3 Eylül 1892'de vefat etmiştir. Vasiyeti üzerine Dügümlü Baba Türbesi'ne defnedilmiştir.¹³ Çok velud ve hezârfen bir şahsiyet olan müellif, *Âsâr-ı Kemâl*, *Menâkıb-ı Dügümlü Baba*, *Tefsîr-i Sûre-i İhlâs* başta olmak üzere çok sayıda dinî-tasavvufî içerikli eser kaleme almıştır. Tarih düşürme hususundaki merakı ve mahareti de dikkat çekicidir.¹⁴

⁸ Misâli Divanı ve Gül Baba Divanı üzerine yapılmış üç ayrı yüksek lisans tezi bulunmaktadır. (Dede, 2001; Güneş, 2011; Bayar, 2012).

⁹ Tezkirelerde Misâli mahlası ile bilgi verilen şairin ismi Hasan, memleketi Edirne olarak kayıtlıdır. (Bağdatlı Ahdi, 2005, 530-532; Kınalızâde Hasan Çelebi, 1989, II/751-753).

¹⁰ Hisâli'nin 10 tane divan tertip ettiği bilgisi olmakla birlikte sadece iki tanesine ulaşılabilmektedir. Bu divanlardan birisi üzerine Özlem Ercan tarafından doktora tezi hazırlanmıştır. Diğer nüsha üzerine ise Kâşif Yılmaz tarafından çalışılmıştır. Her iki divanda da Gül Baba redifli birer gazel bulunmaktadır (Ercan, 2008, 23; Yılmaz, 2010, 13). Ayrıca bkz. (Çetin-Akgül, 2012, 1/339-340).

¹¹ Kız kardeşi, Osmanlı devletinin Viyana ve Berlin sefirliğini yapmış olan Sadullah Paşa ile evlidir ve Âsaf, Nusret, Râğib ve Nazlı isimli dört çocukları vardır. Hatta hatıraları ve romanları bulunan Münevver Ayaşlı, Necibe Hanım'ın çocuklarından Nusret Bey'in eşiştir.

¹² Mîr-i mîrân, mülkî rütbelerden biridir. Türk İslâm devletlerinde değişik isimlerle zikredilmekle birlikte Osmanlı kaynaklarında beylerbeyi, emîrî'l-ümerâ ve vali adları ile de geçmektedir. Detaylı bilgi için bkz. (Pakalın, 1983, 2/545; İpşirli, 1992, 6/69-74).

¹³ Müellifin hayatı hakkında detaylı bilgi için bkz. (Dikmen, 2016, 1/19-40; Taşan, 2017, 10-14).

¹⁴ Eserleri hakkında bkz. (Dikmen, 2016, 1/41-43; Taşan, 2017, 14-24).

Hat ile de meşgul olmuş müellifin geride bıraktığı eserlerden hareketle Talik ve Celî Talik hatlarında başarılı olduğu ifade edilmiştir (Subaşı, 1993, 186-190).

Kasidede ayrıca İsmail Sadık Kemal Paşa'nın babası Mehmed Salih Vecihi Paşa'dan da sitayişle söz edilmesi hasebiyle, onun hakkında kısaca bilgi vermek yerinde olacaktır. H. 1214/m. 1799 yılında Ankara'da dünyaya gelen Vecihi Paşa, ulemadan Hüseyin Efendi'nin oğludur. İlim tahsilinden sonra Şerife Müslime Hanım ile evlenmiş, bir süre kayınpederi Hacı Mesud Ağa'nın yanında kâtiplik yapmıştır. Ayrıca Rumeli, Edirne, Varna, Belgrad, Bosna, Diyarbakır, Halep, Musul, Ankara, Bozok, Bağdad, Kengırı (Çankırı) ve Erzurum merkezlerinde valilik, kaymakamlık ve beylerbeyliği gibi önemli görevler icra etmiştir. Müellif, babası hakkında yazdığı terceme-i hâlde; onu gittiği ve görev yaptığı yerlerde insanlar tarafından ziyadesiyle sevilen, çalışkan, insanlar için faydalı işlerde bulunan, hayırsever ve devletin hoşnutluğunu kazanmış biri olarak methetmiştir.¹⁵ Görev yaptığı yerlere tekrar atanması, başka yere görevlendirildiği zaman ayrılacağı şehir halkının üzüntü duyup gidişine engel olmaya çalışması, bu durumu teyit etmektedir.

3. İsmail Sadık Kemal Paşa'nın Gül Baba Hakkındaki Medhiyesi

İsmail Sadık Kemâl Paşa'nın Gül Baba hakkında yazdığı manzume, *Âsâr-ı Kemâl* adlı külliyyatı içindeki üçüncü eserde bulunmaktadır.¹⁶ *Âsâr-ı Kemâl*, müellifin tek matbu eseridir. Eserdeki 89. manzume, kaside nazım şekli ile kaleme alınmış olup 57 beyitten müteşekkildir. Aruzun (Fâ'ilâtün) Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün (Fa'lün) kalıbı ile yazılmış kaside, "*Hazreti Gül Baba Kaddesallah Te'âlâ Sırrahu*" başlığını taşımaktadır. Gül Baba hakkında yazılmış olan manzume, doğrudan memdûh hakkında sitayiş ile başlamaktadır. 7 beyitlik övgüden sonra tahkiye ile 8-24. beyitler arasında İsmail Sadık Kemal Paşa'nın gördüğü rüya anlatılmaktadır. 25-50. beyitler arasında Gül Baba'nın manevî himmeti ile rüyanın tahakkuku, babası Mehmed Vecihi Paşa'nın Ankara valiliği esnasında yaşadığı olaylar söz konusu edilmiştir. Dua bölümünden önceki beyitlerde müellif, Gül Baba hakkında genel malumat vermekte, akabinde yer alan son iki beyitte ise dua yer almaktadır.

İsmail Sadık Kemal Paşa, Gül Baba ile ilgili anlatıma bir nevi onun isimlendirilmesi hususu ile başlamıştır. Beyitteki "tâc üzre olan gül-âsâ" ifadesi, Gül Baba'nın sarığında/başında her zaman gül taşıması sebebiyle "Gül Baba" olarak anılması rivayetini hatırlatmaktadır. Gül kelimesi çiçek anlamının yanında tasavvufî bir terim olarak da düşünülebilir. Zira bazı tarikat şeyhlerinin giydikleri ve farklı şekilleri olan tacın veya arakiyenin tepesine dikilen yuvarlak parçalara gül adı verilmektedir (Ayverdi, 2011, 443). Bu anlam göz önünde bulundurulursa Bektaşî şeyhi olması hasebiyle Gül Baba'nın giydiği tacın gülü olarak da anlaşılabilir. Theodor Menzel'e göre Gül Baba, şeyhlik alâmeti olarak tacının tepesinde bir gül taşıdığı için kendisine bu isim verilmiştir (Kaçalın, 1996, 14/227). Aynı zamanda Bektaşî şeyhi olmasından dolayı Hz. Peygamber, torunları Hasan ve Hüseyin'in soyundan gelmesine işaret olarak da düşünülebilir (Yahya b. Sâlih el-İslâmbolî, 2006, 186). Bu bağlamda beyitte tevriyeli bir anlatım söz konusudur. İsmail Sadık Kemal Paşa aynı zamanda, Gül Baba'nın gönülündeki feyizle etrafına nur saçtığını dile getirmektedir:

¹⁵ 19. asır Osmanlı bürokrasisi için önemli bir isim olan babası Mehmed Vecihi Paşa hakkında detaylı bilgi için bkz. (Dikmen, 2016, 1/23-28; Saydam, 2019, 1341-1361).

¹⁶ *Âsâr-ı Kemâl* hakkında yapılmış tez çalışmaları için bkz. (Karakuş, 2015; Işıl, 2015; Erçen Duran, 2018).

*Hazret-i Gül Baba tâc üzre olan gül-âsâ
Feyz ile re's-i derûn içre ider nûr ilkâ (1)*

Kasidenin ikinci beytine şairin cinaslı bir söyleyişle devam ettiği görülmektedir. Şair, Gül Baba'nın **Budin**'de sırlanmış olduğunu söylerken diğer yandan **"bu dîn-i mübîn ehli"** olan Müslümanların ziyaretçi olarak Budin'deki türbeye gidişini dile getirmektedir:

*Gerçi Budîn dinilen beldede medfûn ise de
Yine bu dîn-i mübîn ehli gider zâ'ir ana (2)*

İsmail Sadık Kemal Paşa, üçüncü beyitte dikenler içinde bulunmasının güle hâlel getirmeyeceğini söylemekte, binlerce bülbülün o gülün övgüsünde şevkle şakiyip nağmelerini artırdığını ifade etmektedir. Beyit, "Gülü seven dikenine katlanır" darbimeselini de düşündürmektedir. Gülün dikenler içinde kalması ifadesi, gerçek anlamının yanında Gül Baba'nın bir zamanlar Müslümanların elinde olmakla birlikte şimdi gayrimüslim ellerde olan bir beldede medfun olması şeklinde de anlaşılabilir. Ancak bu durum, ona sevgi besleyen bülbüllerin dile gelip güzel nağmeler ve şiirler yazıp övgüsü için şakımasına engel değildir. Bu bağlamda, Türklerin yazdığı şiirler yanında Macarlar tarafından Gül Baba adına romanlar ve operalar yazılıp bestelendiği, levhalar çizildiği de hatırlanmalıdır. Beyitteki "hezârân hezâr" ifadesi cinaslı kullanılmış olup hem bülbül hem binler anlamındadır. Beyitte h ve z sesleri ile oluşturulan aliterasyon, ayrıca dikkat çekicidir:

*Hîç hâr içre bulunmakla hâlel bulmaz gül
Yine şevkile hezârân hezâr nağme-fezâ (3)*

Gül Baba hakkındaki sitayiş dolu ifadelerle kasidesine devam eden şair, ilk mısradaki onu zulûmât (karanlıklar ülkesi) içindeki abıhayat (ebedî hayat suyu) olarak tavsif etmektedir. Abıhayat, efsaneye göre sadece Hızır'ın içtiği, içeni ölümsüz kılan sudur (Ocak, 1988, 1/1-2). Mecazen Gül Baba'nın etrafındakilerin gönüllerine ferahlık ve inşirah veren, manevî anlamda onları canlandırıp ihya eden Hızır mesabesinde bir şahsiyet olduğu ifade edilmiştir. Tasavvufî terim olarak abıhayatın "insanı ölümsüz kılan gerçek aşk ve ilm-i ledün" (Çelebioğlu, 1988, 1/3) manasında kullanıldığı düşünülecek olursa, kendisine lütfedilen ilm-i ledün ile bu inşirahı gerçekleştirdiği anlaşılabilir. İkinci mısradaki ise etrafındakileri tenvir eden Gül Baba, ay ve güneşin etrafındaki ışık halkası olan haleye teşbih edilmiştir:

*Zulumât içre anın misli dimek âb-ı hayât
Hâle içinde meh ü mihre de benzer hakkâ (4)*

İsminden dolayı memdûhunu güllerle mukayese eden şair, Gül Baba'yı güllerin dahi kıskandığını söylemektedir. Zira gül, baharın müjdecisidir ve bahar, fasl-ı gül (çiçek/gül mevsimi) olarak bilinmektedir. Gül Baba ise herhangi bir vakte mahsus olmayıp her an kalplere feyiz ve bereket kokularını duyurmakta, sefa ve huzur bahşetmektedir. Ayrıca gül çiçeği maddî kokunun sembolü iken Gül Baba ilmi ile manevî kokular saçmaktadır. Beyitteki "Dâ'imâ bûy-ı füyûzâtı virir kalbe safâ" ifadesi, kokunun insanın iç dünyasına huzur ve sefa vermesi hususu ile ilgili de düşünülebilir. Gül çiçeğinin mevsimlik arzı endam etmesine karşılık Gül Baba her mevsimde ve her zamanda huzur vermektedir. Şaire göre bu durum, güllerin Gül Baba'yı kıskanma sebebidir:

*Reşk ider gül ki o hiç vakte degildir mahsûs
Dâ'imâ bü-yü füyûzâtı virir kalbe safâ (5)*

Gül Baba'nın manevî kokularından ve himmetinden istifade etme durumu, sadece türbesine gidebilen ziyaretçilere mahsus bir durum değildir. Şairin ifadesine göre sureten uzak olanlara da bu etki, pekâlâ erişmektedir. Nitekim ilerleyen beyitlerde ifade edeceği üzere, konu ile ilgili en güzel örnek şairin kendisidir:

*Sıyyemâ sâdece züvvârına mahsûs degil
İrişür dürî-i sûrîde bile pek ra'nâ (6)*

Klasik Türk Şiirinde gülden söz edince, bülbülden bahsetmemek olmaz. Bu bağlamda İsmail Sadık Kemal Paşa, “Dil, gülün sıfatlarını bülbül gibi diline dolayıp tekrarlardı.” demektedir. Buradaki dil hem konuşma uzvu olan dil hem de Farsçadaki karşılığı ile gönül şeklinde anlamlandırılabilir. Zira insan, sevdiğinin vasıflarını hem dilinden düşürmez hem de gönlünden geçirip anmaktan vazgeçmez. Bülbülün güle dair her şeyi vird edinmesi gibi, Gül Baba'nın muhipleri de onun güzelliklerini saymayı görev edinmiştir. Bunun karşılığında şair, mahşerde onun lütfü (cömertlik ve bağışlaması) ve himmeti (manevî yardımı) ile ihya olma duasındadır:

*Verd-i evsâfını vird eyledi bülbül gibi dil
İde mahşerde dahı lutf u himemle ihyâ (7)*

Buraya kadar Gül Baba'dan övgüyle bahseden şair, onun lütf ve himmetinden maksadını açıklamak istercesine, kerametleri ile ilgili kısma geçmiştir. Buna göre İsmail Sadık Kemal Paşa, H. 1262/ M. 1846'da gördüğü ve manevî işaretleri olan bir rüya hakkında bilgi vermektedir. Rüyalarda ve İslam'daki yansımaları üzerine bir eser kaleme almış olan Annemarie Schimmel, edebî eserlerde anlatılan rüyaların gelecekteki zorluklara veya gerçekleşmesi umulan gelişmelere bir önbakış sağladığını ifade etmektedir (Schimmel, 2005, 344).¹⁷

Şair, rüyasında feyiz ve bereket bahçesi olan Gül Baba Türbesi'ne ziyarette bulunmuştur. Bu ziyaret vesilesiyle şairin kalp gözüne nur sirayet etmiştir. Bu esnada çok keramet sahibi (zât-ı kerem-kâr-ı kerâmet-pîrâ) olan zat, yaşlı (pir kelimesi, şeyh manasını da ihsas ettirecek şekilde tevriyeli kullanılmıştır) olduğu halde, kapının yanında ayakta durmaktadır. İsmail Sadık Kemal Paşa, hürmetle Gül Baba'nın ellerini öpüp Hz. Süleyman'ın karşısındaki karınca misali onu takip ederek izinden gitmiştir. Kasidede hem teşbih hem telmih unsuru olarak Hz. Süleyman ve karıncaya yer verilmiştir. Neml Suresi'nin 18-19. ayetlerinde¹⁸ söz konusu edilen husustan hareketle Hz. Süleyman'ın güç, kudret ve büyüklüğü karşısında karıncanın küçüklüğü ve zayıflığı üzerinden Gül Baba ile müellif arasındaki durum somutlaştırılmıştır:

*Sene bin iki yüz altmış ikide görmüş-idim
Böylece kuvvet-i kudsiyyeti ile rü'ya*

¹⁷ Schimmel aynı eserde sadık rüyalardan bahsetmekte ve insanın kaderine yazılmış olayların rüyada yaşanabileceğinden bahsetmektedir. (Schimmel, 2005, 108).

¹⁸ Nihayet karınca vadisine geldikleri vakit bir karınca, “Ey karıncalar! Yuvalarınıza girin, Süleyman ve ordusu farkına varmadan sizi ezmesinler” dedi. Süleyman, onun bu sözüne tebessüm ile gülerken dedi ki: “Ey Rabbim! Beni; bana ve ana-babama verdiğin nimetlere şükretmeye ve razı olacağın salih ameller işlemeye sevk et ve beni rahmetinle salih kullarının arasına kat!” Neml, 27/18-19.

*Gülşen-i feyz olan türbesini zâ'ir olup
Dîde-i kalbime olmakda idi nûr-resâ*

*Kapu yanında ayakda turuyor pîr olarak
Gördüm ol zât-ı kerem-kâr-ı kerâmet-pîrâ*

*Pîs idüp dest-i mukaddeslerini bi't-ta'zîm
Pey-rev oldum o Süleymâna hemân mûr-âsâ (8-11)*

İsmail Sadık Kemal Paşa, rüyasında Gül Baba'yı takip ettiğini, oldukça geniş bir evin odalarından birine girdiklerini, onun keramet buyurup babasının işleri ile ilgili birtakım bilgiler verdiğini ifade etmektedir. Buna göre Mehmet Ali Paşa'nın yakını/akrabası, Mustafa Paşa'nın terbiyesinde yetişmiş ve sadrazam mühürdarı¹⁹ olarak görev yapmış birinin sadrazam olacağını söylemiştir:

*Ki gelür sadra mühür-dâr-ı vekil-i a'zam
Hem Muhammed 'Alî Paşa da karâbetde ana*

*Terbiyet-kerdesidir Mustafâ Paşanın da
Diyerek hatm-i kelâm itdi o zât-ı ra'nâ (13-14)*

Devamında evin içinden genişçe bir bahçeye gidip orada büyük, süslü bir evin önüne gelip durduklarını dile getirmektedir. O köşkte “veliyü'n-ni'am” olarak nitelendirdiği babası Mehmed Vecihi Paşa oturmaktadır. Hayatı boyunca babasının her türlü nimetinden faydalandığını ve ona çok şey borçlu olduğunu ifade etmenin yanında kullandığı “pür-himem” terkihi, babasının manevî yönüne ve kendisine olan ihsanına işaretler:

*Kalkıp andan yine haylî giderek sahrâda
Durdı bir köşkün önünde olarak nûr-efzâ*

*Oturur imiş o köşkün içre veliyü'n-ni'amım
Vâlid-i pür-himem a'nî Vecihi Paşa (15-16)*

Babası Vecihi Paşa, bu rüya görüldüğü dönemde Belgrat muhafızı olarak görev yapmaktadır ve şair de ailesiyle beraberdir. Hürmetini ifade etmek üzere babası hakkında “nûr-efzâ, veliyü'n-niam, vâlid-i pür-himem”, kendisi için “abd-i hakir-i ednâ” sıfatlarını kullanmaktadır:

*Belgrâd içre muhâfîz idi ol esnâda
Hem berâber idi bu 'abd-i hakîr-i ednâ (17)*

O esnada, elinde üzeri yazılı bir kâğıt parçası veya müsvedde bulunan biri merdivenden inmektedir. Rüyaya göre bu kâğıt, babasının Ankara'ya görevlendirme talebini içeren bir arzuhâldir. Bunu elinde tutan kişi, kâğıdın bir kenarına kendisinden de selam yazmasını söylemekte ve bunun bir nevi referans olduğunu ihsas ettirmektedir:

*Nerdübândan birisi indi elinde var idi
Şukka yâhûd ki müsvedde olup da gûyâ*

¹⁹ Mühürdar, “Osmanlı devlet teşkilatında vezir, vali vb. devlet büyüğünün mührünü taşımak ve o makamla ilgili evrakı mühürlemekle görevli memur, maiyet memuru” için kullanılmaktadır. Aynı zamanda, “bir zatın mührünü taşıyan ve gerektiğinde kullanan kimse, özel kâtip” anlamındadır (Ayverdi, 2011, 872).

*Pederim Ankara'ya eylemiş anı tahrîr
Ya anınla idiyor Ankara'yi istid'â*

*Didi ol zât ifâde idiniz paşaya
İde benden de kenârından da selâmı inşâ (18-20)*

İsmail Sadık Kemal Paşa, rüyada evin bir odasına girip babasına yaklaşarak ne kadar süredir Belgrat'ta bulduklarını sormuş, tam hatırlamamakla beraber, yılını tamamlamaya bir gün kaldığı ya da yılını bir gün geçtiği cevabını almıştır:

*Girerek köşke karîb bir odaya sordum ki
Belgrad'da ne kadar otururuz biz âyâ*

*Seneden girmeye ya çıkmaya bir gün didi lîk
Burası kalmadı 'aklımda benim pek ra'nâ (21-22)*

Bu kâğıdı getiren kişi, babası Vecihi Paşa'nın Ankara valiliğine terfi istemesi hususundaki tembihini hatırlatmış, arzusu gerçekleşmezse bir buçuk ay sonra tekrar dilekçe vermesini istemiştir:

*Hem buyurdu ki ifâde idiniz paşaya
İstesün Ankara vâilîliğini bi'l-inhâ*

*Ger virilmezse yine bir buçuk ay sonra dahı
Eylestün böyle niyâz ile be-tekrâr imlâ (23-24)*

Ertesi gün rüyasını çok sayıda kişiye anlatmış olmakla birlikte, tabir edebilen kimse çıkmamıştır. Beş on gün içinde işin aslı aşikâr olmuş, Mustafa Reşid Paşa'nın sadrazam olduğu haberi gelmiştir. Mustafa Reşid Paşa, Osmanlı Devleti'nin diplomatlarından biri olup 13 Mart 1800'de İstanbul'da dünyaya gelmiştir. Küçük yaşta babası ölünce, eniştesi Ispartalı Seyyid Ali Paşa onu himaye etmiş, görev yerlerine giderken beraberinde götürmüştür. Eniştesinin yanında mühürdar olarak devlet memurluğuna başlayan Mustafa Reşid Paşa, Seyyid Ali Paşa görevden alındıktan sonra bir müddet geçim sıkıntısı çekmiş, 1828-1829 Osmanlı-Rus Savaşı sırasında, tekrar mühürdar olarak çalışmaya başlamıştır (Kaynar, 2010, 43). 1829 Edirne görüşmelerine başkâtip olarak katılmış, daha sonra âmedî odasına²⁰ geçmiştir. Burada Reisülküttap Pertev Paşa ile tanışmış ve Kavalalı Mehmet Ali Paşa ile yapılacak görüşmelere III. kâtip olarak dâhil olmuştur. Bu sayede, Mısır sorunuyla tanışmış, Mısır dönüşünde âmedî vekili, 1832'de ise âmedî olmuştur (Beydilli, 2020, 31/348). Mustafa Reşid bu görevdeyken dış politika ile ilgilenmiş, ayrıca padişahın emirlerini sadrazama ulaştırmıştır.²¹ Farklı kademelerde görev yapan Mustafa Reşid Paşa, 1845'te Hariciye nâzırlığına getirilmiştir. Mısır valisinin bağlılığını arz etmek üzere İstanbul'a gelmesi, nâzırlığı esnasında gerçekleştiği için kendisine sadaret kapıları açılmıştır. Sadrazam olarak görevlendirilmesi, 28 Eylül 1846 tarihine (Beydilli, 2020, 31/349) tekabül etmektedir.

*Uyanup dimiş idim irtesi gün rü'yâyı
İstimâ' eyledi pek çok kişi anı ammâ*

²⁰ Vükela meclisinden ve devlet dairelerinden gelen kâğıtlar üzerine padişahın iradesine muhtaç olanları yazan, hazırlayan ve bunları padişaha arz eden, padişahın gelecek iradeleri kaydeden, ait oldukları dairelere tebliğ eden dairenin adıdır ki Âmedî Kalemî olarak da bilinmektedir. (Pakalın, 1983, 1/56).

²¹ Konu ile ilgili olarak bkz. (Yıldırım, 2018, 534-548).

*Bilmedik nutk-ı mu'allâlarının ma'nâsın
İtdi beş on gün içinde bize Mevlâ eclâ*

*Sadra geldiği haber geldi Reşid Paşanın
Sadra evvel gelişi idi bu def'a hattâ (25-27)*

İsmail Sadık Kemal Paşa, Mustafa Reşid Paşa'nın önceleri mühürdarlık yaptığını bilmediğini ve bu haberle birlikte öğrendiğini ifade etmektedir. Ayrıca eski Mısır valisi olan ve o dönemde hayatta olan Mehmed Ali Paşa ile Mustafa Reşid Paşa'nın akrabalığını öğrendiğinde rüyanın hakikatinin anlaşıldığını da eklemektedir. Manzumede iki paşa arasındaki yakınlık, sıhriyet kelimesi ile ifade edilmiştir. Bu kavram, “damatlık, eniştelik gibi evlilikten dolayı meydana gelen akrabalık” (Ayverdi, 2011, 1100) anlamına gelmektedir. Mustafa Reşid Paşa'nın Mısır valisi Mehmed Ali Paşa ile böyle bir akrabalık bağı olup olmadığı hususunda net bir bilgi yoktur. Bununla birlikte Mustafa Reşid Paşa'nın iki evlilik yaptığı bilgisine erişilmektedir ki ilk eşi Mısır Divan efendisi İbrahim Efendi'nin kızı Emine Şerife Hanım, ikinci eşi ise eniştesi Seyyid Ali Paşa'nın hanesinden Âdile Hanım'dır (Kaynar, 2010, 350). İlk eşinden hareketle Mısır valisi Mehmed Ali Paşa ile Mustafa Reşid Paşa'nın sıhriyeti olabileceği düşünülebilir:

*Vakt-i evvelde mühür-dâr-ı vekil-i a'zam
Oldığın bilmez idim ol dem işitdim hakkâ*

*Hem Muhammed 'Alî Paşa ile sıhriyeti var
Deyu fikr eyleyicek zâhire çıkdı ma'nâ*

*İbtidâ anlamadık eski Mısır vâlisi
Sağ idi ismi Muhammed 'Alî idi zîrâ (28-30)*

Şair, devam eden beyitlerde geçen “Mustafa Paşa'nın terbiyet-kerdesi” ifadesine dayanarak Mustafa Paşa'nın terbiyesinde yetişip yetişmediğini tam olarak bilmediğini söylemekte, belki de Paşa'nın kendi ismine işaret olabileceği şeklinde yorum getirmektedir. Beyitte geçen ve ilk eğitimini aldığı kişi, babası Ruznâmçeci Mustafa Efendi olarak da düşünülebilir:

*Terbiyet-kerdesi mi Mustafâ Paşanın lik
Bilmezem ismine mi yohsa işâret ayâ (31)*

Belgrad'ta görev yapmakta olan Vecihi Paşa'nın görevinden azledildiği haberi gelince görevin tevdi edildiği tarih ile görevden alındığı tarih aralığını hesaplamış olan İsmail Sadık Kemal Paşa, Şemsî'ye göre bir seneden bir gün eksik olduğunu görmüştür:

*Belgrad'dan haber-i 'azl irişince saydık
Yevm-i tevcîhi ile oldığı gün 'azl icrâ*

*Hem Belgrad'a girüp çıkdığımız bir seneden
Bir gün eksik idi şemsi senesince hakkâ (32-33)*

Babası İstanbul'a giderek Ankara'ya vali olarak görevlendirilme talebini arz etmesine rağmen önce gerçekleşmemiştir. Rüyada gerekirse ikinci kez talepte bulunması istendiği için arzuhâlini yenilemiştir:

*Olup İstanbul'a vâsıl pederim itmiş-idi
Ankara vâlisi olmaklığını gerçi recâ*

*İbtidâ olmayarak mevsil olundu tevcîh
Nutkuna mümtesilen itdi yine istid'â (34-35)*

İkinci kez talep ettiğinde arzusu gerçekleşmiş; şair, bu işin hikmetini düşünürken Cenab-ı Hak açığa çıkarmıştır. Nitekim Ankara'ya doğru giderken yolda aşiretlerin elinde fakir fukaranın esir olduğunu; can, mal, namus güvenliği kalmamış köy halkının sıkıntı içinde olduklarını görmüşlerdir. Feryat figan içinde hâlini anlatan halk, Vecihi Paşa'dan yardım istemiştir:

*Oldı tevcîh velikin ne ola hikmet 'aceb
Deyu fikr eyler iken eyledi izhâr Hudâ*

*Ya 'ni kim Ankara'ya 'âzım olurken yolda
Gördi kim dest-i 'aşâ'ırde esîrdir fukarâ*

*Kalmamış cânlarına 'ırzlarına mâllarına
Hiç emniyyeti hayretde turur ehl-i kurâ*

*Aglayup çağrışarak hep idicek istirhâm
Eyledi hâllerini devlete 'arz u inhâ (36-39)*

Paşanın gayreti ile Kayseri ve Bozok halkı ile ilgili sıkıntı da kolaylıkla çözülmüştür. Önceki meskenlerinin sıkıntılı olduğunu pek çok vezire ve devlet adamına arz etmelerine, karara varmak için toplantılar yapılmış olmasına rağmen sorun çözülmemiştir. Büyük askerî birliklere ve külfetli harcamalara sebebiyet vereceği gerekçesiyle sonuç çıkmamıştır:

*Kayseriyye ile Bozokda olundu ilhâk
Cümleten oldı suhûletle 'aşâ'ir vîvâ*

*Evvel iskânları gâyet ile müşkil diyerek
'Arz itmiş idiler çok vüzerâ vü ümerâ*

*Küllî masraf ile ordulara muhtâc deyu
Der-i devletde mecâlisde olundu şûrâ (40-42)*

Civar bölgelerdeki valilerin hepsi birkaç ordu görevlendirdilerse de çözüme ulaşılamamış, insanların feryatları göklere kadar ulaşmıştır. Buna bağlı olarak yazın bir bölük askerinin bölgeye gönderilmesi kararlaştırılmıştır:

*Ol civârda bulunan vâlilerin cümlesi de
Birkaç ordu ile me'mûr kılınmış ammâ*

*Yine bir çâresini bulamamışlar kalmış
Âh u feryâd-ı ahâlî irişüp tâ-be-semâ*

*Buna mebnî yine devletçe kılındı tertîb
Sayf irişdikde olunmıklığı 'asker isrâ (43-45)*

Böylesine zorlu bir işi Cenâb-ı Hakk'ın yardımı ile kolaylıkla çözmek Vecihi Paşa'ya nasip olmuştur ve şaire göre bu da Gül Baba'nın kerametidir:

*İşte bu vechile sa'b oldığı bî-şübhe iken
Pek suhûlet ile tevfik-i kerem itdi Hudâ (46)*

Vecihi Paşa, az sayıda askerle konakladıkları kışlağa varıp onları yerleştirmiştir. Halk, aşiretlerin önceden yağmaladığı malların on bir kesesini şerî kanunlara göre geri almıştır. Zaman zaman iskân için çatışmalar olsa da kimse mağdur olup haksızlığa uğramamıştır. 1830'lardan itibaren Anadolu'nun ortasında özellikle Ankara ve Çankırı bölgesindeki aşiretler içindeki eşkıya grupların yerli halkı, yolcuları ve posta tatarlarını katledip mallarını gasp etmeleri, zahiresini zorla ellerinden almaları, zaman zaman atlı gruplarla gözlerine kestirdikleri küçük köylere hücum edip bölgeyi talan etmeleri, merkeze sürekli gelen şikâyetlerdendir. Ankara'ya vali tayin edilen Mehmed Vecihi Paşa, Anadolu'nun ortasındaki aşiretlerin iskânı için önemli bir dönüm noktası olmuştur. Paşa'ya göre, bu tür sıkıntıların temel nedeni aşiretlerin hâlen göçebe olmasıdır. Zira aşiretler, yaylak veya kışlaklara geçişleri sırasında hayvanlarına ekili alanları yedirdikleri için yerleşik halk ile çatışmalar yaşanmaktadır. Bu durumun çözümü, göçebelerin iskânıdır ve bunun için bir an önce harekete geçilmelidir. Kış mevsiminde aşiretler hem toplu olarak bir yerde buldukları hem de iskâna muhalefet etmeleri durumunda birbirlerine yardım edemeyeceklerinden dolayı, yaz gelmeden iskân gerçekleştirilmelidir. Vecihi Paşa bu hususta ısrar etmiş, eğer başlanmayacaksa bölge halkının can ve mal güvenliğinin sağlanması için başıbozuk nefer²² istihdam edilmesi zorunluluğunu belirtmiştir. Eğer iskân gerçekleştirilecekse, yeni köyler teşkil edilerek bir aşiretin toplu olarak orada yerleştirilmesi şeklinde olmamalı, bu aşiret haneleri parçalanarak küçük gruplar şeklinde yerleştirilmelidir. Talepleri merkezî hükümet tarafından olumlu karşılanarak kendisine gerekli yetkiler verilmiştir. Böylece Paşa'nın maiyetine bir askerî kuvvet verilerek bölgedeki göçebe aşiretlerin iskânı başlatılmıştır. Vecihi Paşa, öncelikle aşiretlerdeki “edepsiz takımı” olarak adlandırdığı eşkıya gruplarla ilgilenmiş, etraflarını kuşatıp gerekli tedbirleri almış, hırsız takımından olanları yakalayıp gasp ettikleri malları onlardan geri almıştır. Diğer taraftan aşiret beyleri ve ileri gelenleriyle temasa geçilerek her bir aşirete gerekli sayıda asker bırakılarak kendileri burada hapsedilmişlerdir. Böylece kendini güvene alan Vecihi Paşa, iskân için fiilî olarak harekete geçmiş, aşiretler üzerine gerekli askerî kuvvetle birlikte memurlar göndermiştir. Bu sırada kendisi de aşiretlerin çoğunluğunun bulunduğu bölgelere doğru yola çıkmıştır. Aşiretlerin iskânı Vecihi Paşa tarafından nasihat yoluyla gerçekleştirilmiştir, fakat içlerinden itaat etmeyenler için asker gönderilmiştir. Nitekim Vecihi Paşa'nın bu usul ile iskânı “sızıltısızca” gerçekleştirmesi, merkezi hükümetçe memnuniyetle karşılanmış, aşiretlerden kalanların uygun yerlerde iskân edilmesi kendisine bildirilmiştir. Vecihi Paşa'nın aşiretleri iskân faaliyeti, merkezî bürokraside olumlu ve başarılı olarak değerlendirilmiştir. Bunu gerçekleştirirken maiyetindeki memurların, askerlerin maaşlarını düzenli ödemiş, kimseden haksız yere para almamış, hediye ve rüşvet kabul etmemiştir. İskân ile bölgenin asayışı sağlandığı gibi ahalinin Osmanlı hükûmetine sadakati de tesis edilmiş, padişah için dualar alınmıştır. Bölgedeki aşiret halkının büyük kısmının “uygunsuz ve edepsiz” takımından olduğu düşünüldüğünde Paşa'nın

²² Savaş çıktığında orduya katılan gönüllü askerler için kullanılan bir tabirdir (Pakalın, 1983, 1/164-165).

doğrudan askerî kuvvet kullanmadan bunları nasihat yoluyla iskâna razı etmesi, takdire şayan olarak görülmüştür. Bunlara karşılık Vecihi Paşa'nın kendisine bir "Tahsin-nâme", oğluna ise rütbesiz "Mirimiranlık" (Beyler Beyi) verilmiştir (Akın, 2020, 172-181; Saydam, 2020, 602-605).

*Çıktı meştâlarına cüz'ice 'askerle hemân
Müteferrik olarak köylere kıldı ivâ*

*Şer' ile aldılar on bir kiselik mâlını halk
Sû-be-sû itmiş anı evvel 'aşâ'ir yagmâ*

*Ba'z-ı harb olsa da iskân için pek cüz'î
Anda da görmedi haksızlığı kimse aslâ (47-49)*

Döneminin tarihî olaylarına ışık tutacak şekilde mühim olaylar hakkında bilgi veren İsmail Sadık Kemal Paşa, bütün bu olayların ve rüyanın tahakkuku ile kolaylıkla elde edilen menfaatin, Gül Baba'nın kerameti, feyiz ve bereketi olduğunu söylemiştir:

*Hâsılı Gül Baba Hazretlerinin feyzi ile
Kıldı gâyet ile teshîl ü muvaffak Mevlâ (50)*

İsmail Sadık Kemal Paşa, Gül Baba'nın tercüme-i hâli hakkında bazı tarih kitaplarında araştırma yapmış olmasına rağmen, sözlü kültüre ait bilgiler dışında yazılı bir kaynağa ve bilgiye ulaşamadığını söylemektedir. Bu bilgilere göre Gül Baba, bir gazada şehit düşmüştür:

*Kendünün ismi ile tercüme-i hâlinde
Aradım ba'z-ı tevârih içinde ammâ*

*Bulmadım yazılısın oldı lisânen mervî
Ki şehid olmuş iderken kefare ile gazâ (51-52)*

Şairin ifade ettiği üzere Gül Baba'nın kendi şehit olacağı vakti keşifle bilip detaylı bir şekilde izah ettiği, hakkında anlatılanlardandır:

*Hem şehid olacağı vakti dahi keşf iderek
Vech-i izâh ile kendüsi buyurmuş inbâ (53)*

İsmail Sadık Kemal Paşa'nın da ifade ettiği gibi, Budin H. 948/ M. 1541'de fethedilmiş, ancak daha sonra da bu bölgede savaşlar olmuştur. Bu sebeple Gül Baba'nın hangi gazada şehit düştüğü bilinmemektedir. Evliyaullah içindeki kadrini ve kıymetini parlak güneşe benzeten şair, Gül Baba'yı "şems-i eclâ" vasfı ile tavsif etmektedir:

*Budinin fethi tokuz yüzle tamâm kırk sekiz
Oldı sonra da gazâ oldığı anda inşâ*

*Lik ma'lûm degil kanğı kazâda var idi
Evliyâ içre anın kadri de şems-i eclâ (54-55)*

Şairin bir üslup özelliği olarak kasidelerinde makta beytinden önce tekrar ettiği bir beyit bulunmaktadır ve Gül Baba ile ilgili kasidedeki tekrar beyti "mefhar-i âlem" olan Hz. Peygamber'e, âline, ashabına salât ü selâm şeklindedir. Bu beyit ile şair, âdeta

Ahzab Suresi'nin “Şüphesiz Allah ve melekleri Peygamber'e salat ediyorlar. Ey iman edenler! Siz de ona salat edin, selam edin.” mealindeki 56. ayetine telmihte bulunmuştur:

*Mefhar-ı 'âlem ile âline ashâbına da
Ümmeti üzre dahi ide salâtı Mevlâ (56)*

Makta beytinde duaya yer veren şair, “*Gaflet soğuğu, gönül gülünü kapattırmasın. Ya Rabbi, Kemâl baharın feyzini ebedî olarak bulsun!*” niyazında bulunmaktadır. Aynı zamanda niyazın, “*Gül Baba'nın feyzinden her daim kemâl bulsun*” anlamı da düşünülebilir. Bir yandan baharda açmış güllü soğuk vurup kapanmasın derken diğer yandan da İsmail Sadık Kemal Paşa'nın gönül güllü gaflet soğğunun tesiriyle solmasın, baharın müjdecisi güllün ve Gül Baba'nın feyzi ebedî olarak ona tesir etsin demektedir. Rüyasında görmekle dahi himmet eden Gül Baba'nın manevî himmetinin üzerinde her daim bulunması, şairin niyazıdır:

*Beste-leb itmeye verd-i dili berd-i gaflet
Bula yâ Rab Kemâl feyz-i bahârın ebedâ (57)*

Sonuç

Osmanlı Devleti'nin son dönem simalarından, 19. asır müelliflerinden olan İsmail Sadık Kemal Paşa'nın *Âsâr-ı Kemâl* isimli külliyyatı içindeki üçüncü kitap; evliya, sufi, şair, âlim şahsiyetler hakkında yazılmış manzumelerden müteşekkildir. Bu kitapta bulunan ve “Budîn'in gözcüsü” olarak bilinen Gül Baba methinde yazılan 57 beyitlik kaside, farklı açılardan önem arz eden bir manzumedir. Budîn'de metfun ve türbesi bulunan Bektaş meşrep Gül Baba hakkında bilgi vermesi yanında İsmail Sadık Kemal Paşa'nın gördüğü bir rüyayı da söz konusu etmektedir. Aynı zamanda 19. asırda devlet kademelerinde pek çok hizmet ifa etmiş olan babası Mehmed Salih Vecihi Paşa'nın görev yerinin değişmesine dair birtakım işaretleri, Gül Baba'nın konu ile ilgili kerametini ve himmetini konu edinmektedir. Bu bağlamda rüya, şairin babasının Ankara'ya vali olarak atanması ve beraberinde gerçekleştirdiği başarılı idare ile ilgilidir. İsmail Sadık Kemal Paşa bu süreci anlatırken aynı zamanda dönemine ışık tutacak şekilde birtakım tarihî, siyasî ve sosyal olaylar hakkında da bilgi vermiştir. Bu bağlamda uzunca bir süredir devleti meşgul eden ve çözümünü hususunda ilerleme kaydedilemeyen göçebe aşiretlerin verdiği huzursuzluk ve yaptıkları yağma ile ilgili sıkıntılar ifade edilmiştir. Ankara valisi olmasıyla bu sorunların çözümünde aldığı hızlı kararları ve başarılı uygulamaları da kasideye yansımıştır. Bu yönüyle kaside hem Gül Baba'nın himmeti ve İsmail Sadık Kemal Paşa'nın babası Mehmed Salih Vecihi Paşa'nın başarılı politikaları hem de dönemin olayları hakkında birtakım malumatı muhtevidir.

Kaynaklar/References

- Akın, Fatma. *Tanzimat Döneminde Anadolu'da Konar-Göçer Aşiretler (1839-1876)*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2020.
- Aslıyüce, Erdoğan. *Macaristan'da Gül Baba*. İstanbul: Yesevî Yayıncılık, 2014.
- Ayverdi, Ekrem Hakkı vd. *Avrupa'da Osmanlı Mimârî Eserleri I, Romanya Macaristan*. İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti, II. Baskı, 2000.
- Ayverdi, İlhan. *Kubbealtı Lugatı, Misallı Büyük Türkçe Sözlük*. İstanbul: Bilnet Matbaacılık, 2011.
- Bağdatlı Ahdî. *Gülşen-i Şu'arâ*. haz. Süleyman Solmaz. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 2005.

- Bayar, Obam Cemal. *Misâli-i Hurîfî Dîvânı (İnceleme-Metin)*. Yozgat: Bozok Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012.
- Beydilli, Kemâl. “Mustafa Reşid Paşa”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 31/348-350. Ankara: TDV Yayınları, 2020.
- Bozan, Muhammet Fatih - Murat Hanılçe. “Gül Baba (Macaristan, Budapeşte) Hakkında Türkiye’de Yapılan Bilimsel Çalışmalar Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi”. *Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (ASOBİD)* 10 (Aralık 2021), 267-288.
- Çelebioğlu, Âmil. “Âb-ı Hayât-Edebiyat”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* 1/3-4. İstanbul: TDV Yayınları, 1988.
- Çetin Kamile - Ahmet Akgül. “Peşteli (Budinli) Hisâlî’nin Kaleminden Divan Şiirinin Coğrafyasına Bakış”. *III. Uluslararası Balkanlarda Türk Varlığı Sempozyumu Bildirileri*. ed. Ünal Şenel. 1/321-343. Manisa: Celal Bayar Üniversitesi Yayını. 2012.
- Dede, Mehmet. *Divân-ı Gül Baba ve Transkripsiyonlu Metni*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2001.
- Dikmen, Melek. *Son Dönem Osmanlı Şuarâsından İsmâil Sâdık Kemâl Paşa ve Âsâr-ı Kemâl’i I-II*, Isparta: Fakülte Kitabevi, 2016.
- Efe, Zahide. “Müellifleri Meçhul İki Şehrengiz: Üsküp ve Budin Şehrengizleri”. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 23 (2019) 271-314.
- Elçioğlu, Ömür vd. “Evliyâ Çelebi Seyahatnamei ve Budin Vilayeti Üzerine Bir Değerlendirme”. *5. Balkan Tıp Tarihi ve Etiği Kongresi Özet ve Bildiri Kitabı (11-15 Ekim 2011)*. Ed. Ayşegül Demirhan Erdemir vd. 293-303. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri, 2002.
- Ercan, Özlem. *Peşteli Hisâlî Divanı*. Bursa: Gaye Kitabevi, 2008.
- Erçen Duran, Zeliha. *Âsâr-ı Kemâl’deki Şerh-i Esmâ’-i Evliyânın Kıssası (İnceleme-Transkripsiyonlu Metin)*. Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018.
- Erdem, Tahir. “Gül Baba”. *Ün Mecmuası* 2/19 (Isparta 1935), 268-270.
- Ersal, Mehmet. *Veli Baba Sultan Ocağı*. Almanya: Alevi Bektaşî Kültür Enstitüsü Yayınları, II. Baskı. 2015,
- Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*. haz. Seyit Ali Kahraman - Yücel Dağlı. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2002.
- Eyice, Semavi. “Gülbaba Tekkesi ve Türbesi”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* 14/228-230. İstanbul: TDV Yayınları, 1996.
- Gök, Taner. “On Altıncı Asırda Bir Şehir Övgüsü: Budin”. *Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı* 23 (2017) 119-131.
- Güneş, Deva. *Misâli Dîvânı (İnceleme-Metin)*. Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011.
- Hanılçe, Murat. *Veli Baba Menakıbnamesi*. Ankara: Seyyit Veli Baba Sultan Kültür ve Turizm Derneği Yayınları, 2021.
- Işık, Neşe. “Macaristan’daki Manevî Sembolümüz Gül Baba ve Gül Baba Hakkındaki Efsanelerden “Derviş Baba’nın Gülleri” Adlı Efsanenin Çözümlemesi”. *Türk Dünyası Araştırmaları* 198 (2012), 209-230.
- Işıl, Fatih. *Edebiyatımızda Hadîs-i Şerîfler ve Âsâr-ı Kemâl’deki Bin Ehâdis Şerhi (İnceleme-Transkripsiyonlu Metin)*. Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015.
- İpşirli, Mehmet. “Beylerbeyi”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* 6/69-74. İstanbul: TDV Yayınları, 1992.

- Kaçalin, A. Mustafa. "Gülbaba". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* 14/227-228. İstanbul: TDV Yayınları, 1996.
- Karakuş, Yasin. *Âsâr-ı Kemâl'deki Şerh-i Esmâ'-i Hüsnâ, Esmâ'-i Nebî ve Na't-ı Enbiyâ (İnceleme- Transkripsiyonlu Metin)*. Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015.
- Kaynar, Reşat. *Mustafa Reşid Paşa ve Tanzimat*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, IV. Baskı. 2010.
- Kınalızâde Hasan Çelebi. *Tezkiretü's-şuarâ I-II*. Haz. İbrahim Kutluk, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, II. Baskı. 1989.
- Köprülü, Orhan F. "Gül-Baba". *MEB. İslam Ansiklopedisi* 4/832-834. İstanbul: MEB. Yayınları 1977.
- Noyan, Bedri. *Veli Baba Menakıbnamesi*, İstanbul: Can Yayınları, II. Baskı. 1996.
- Ocak, Ahmet Yaşar. "Âb-ı Hayât-Tasavvuf". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* 1/1-3. İstanbul: TDV Yayınları, 1988.
- Pakalın, Mehmet Zeki. *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü I-III*. İstanbul: MEB. Yayınları, 1983.
- Saral, İsmail Tosun. "Anadolulu Gül Babalar". *Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi* 32 (2004), 321-340.
- Saral, İsmail Tosun. "Ignacz Kunos'un "Gül Baba" Masalı". *Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi* 29 (2004), 189-196.
- Saydam, Abdullah. "1828-1829 Türk-Rus Savaşı ve Bir Bürokratin Doğuşu: Mehmed Vecihi Paşa". *History Studies, International Journal of History* 11/4 (Ağustos 2019) 1341-1361.
- Saydam, Abdullah. "Tanzimat Döneminde Yolsuzlukla Suçlanan Bir Vali: Mehmed Vecihi Paşa". *History Studies, International Journal of History, Doç. Dr. İlknur Mangır Karagöz Armağanı* 12/2 (Nisan 2020) 595-618.
- Schimmel, Annemarie. *Halifenin Rüyalari İslamda Rüya ve Rüya Tabiri*. İstanbul: Kalcı Yayınları, 2005.
- Soyyer, A. Yılmaz. *Hünkâr, Ansiklopedik Bektaşilik Sözlüğü*. İstanbul: Post Yayınları, 2019.
- Subaşı, M. Hüsrev. "Ayaşlı Es'ad Muhlis, Sadullah ve Kemâl Paşaların Hattatlığı ve San'at Değeri". *Ayaş ve Bünyâmin Ayaşlı (Tarihte-Günümüzde Ayaş ve Bünyâmin Ayaşlı Sempozyumu)*. Ankara: Ayaş Belediyesi Yayınları, 1993.
- Tansel, Fevziye Abdullah. "Gül-Baba Adı Verilen İki Ayrı Şahsiyet Molla Murad Divân'ı ve Sünbül Sinan". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 16 (1968) 67-78.
- Taşan, Nazım. *Kemâl-nâme-i Düğümlü Baba Cild-i Evvel (İnceleme-Metin)*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015.
- Taşgın, Ahmet. *Horasan'dan Balkanlara Ulaşan Eren Koyun Baba ve Menakıbu*, Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları, 2017.
- Yahya b. Sâlih el-İslâmbolî. *Tarikat Kıyafetleri*. Haz. M. Serhan Tayşi, Mustafa Aşkar, İstanbul: Sufi Kitap, 2006.
- Yıldırım, Zeynep. "Mısır Meselesinin Çözümünde Mustafa Reşit Paşa'nın Tanzimat Fikrinin Anlaşılması". *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 10/25 (2018) 534-548.
- Yılmaz, Hacı. "Feyznâme-i Misâli Gülbaba". *Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi* 15 (2000) 95-105.
- Yılmaz, Kâşif. *Budinli Hisâlî Divanı (Transkripsiyonlu Metin ve Divânın El Yazması Eski Metni)*. İstanbul: Kriter Yayınları, 2010.
- Yılmaz, Mehmet Emin. "Budapeşte'deki Gül Baba Türbesi'nin Onarımları (1884-1915)". *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 99 (2021), 11-32.
- Yılmaz, Mehmet Emin. *Macaristan Budin'de Gül Baba Tekkesi ve Türbesi*. İstanbul: Çamlıca Basım Yayın, 2013.